

A report on Civic Education and Community Declaration, 2nd Phase.

**Project
Completion
Report**

**Dec 2008 -
March 2009**

**Submitted to : Forum for Women, Law And
Development (Fwld), CoCAS Project**

Submitted by:

Community Action Center-Nepal

Dec 2008 - March 2008

1) Background

Civic Education and Community Declaration was one of the programs undertaken by Community Action Center Nepal (CAC-N) with the technical and financial support of Forum for Women Law and Development (FWLD). Bhaktapur, the implementing district of this project is the smallest district among the 75 districts of the country. This district is surrounded by Kathmandu, Lalitpur and Kavre districts. The literacy rate in this district is 51 percent. Among Tamang, Newar, Chhetries, Brahmans and other Dalits residing in this district the Newar holds the majority of 56 percent of the total population. This district has 2 municipalities and 16 VDCs'.

The project aimed to educate the marginalized community people of Bhaktapur district on the concept of the Constitution and Constitution making process and collecting their valuable suggestions for the constitution and Handover the District declaration prepared from the 20 community declarations collected from various program site. This project attempted to empower and strengthen the marginalized group of society namely women, dalit and janajati through education and collecting their suggestions and issues for the constitution making process.

It focused on the inclusion of Dalit , Janajati and women's groups as such groups can significantly contribute to the new constitution making with their valuable suggestions and demands.

2) Title of the Training

Civic Education and Community Declaration

3) Objectives

After the Constitution Assembly Election was held, in a country like Nepal where many people are still uneducated, the constitution making with the direct involvement of Nepali people with their valuable suggestions is also a big challenge for the entire nation and the existing government.

As aforementioned the literacy rate of the Bhaktapur district is 51 percent. It was essential that the awareness program took serious steps towards the success of making the district declaration from the 20 community declarations.

This project focused on collecting issues of marginalized communities of bhaktapur district to raise their issues for the constitution making.

It emphasized the awareness about constitution and its limitations, constitution making process, inclusion of issues and suggestions of all the castes, ethnic groups and religions, viz. Marginalized community in the Constitution. Our targeted population were general people of Bhaktapur district with the special focus on women, dalit and janajati as they are categorized in Marginalized community by the nation, our aim was to;

- a) Aware about constitution and its importance,
- b) Highlight about the constitution assembly its formation and present structure, Highlight the importance of the Constitution Assembly polling.
- c) Introduce about Constitution drafting and passing procedure,
- d) Highlight of major topic of constitution; emphasizing on nation's restructure, inclusive loktantra, Fundamental rights, role and responsibilities of constitutional agencies,
- e) Marginalized community and their rights and issues,
- f) General description about the limitations of constitution

- g) Emphasizing on the role and responsibilities of citizen in the constitution making process
- h) Collect the suggestion, issues and opinion of the marginalized community people for the new Constitution.
- i) Prepare declaration from each community of the program area and make a district declaration of Bhaktapur district.
- j) Hand over the district declaration to the Constituent elected from Bhaktapur district.

4) Level of Participants

The level of participation was diverse. Participants, 18 years and above attended the program and few were of the age 16 and 17. Among 1063 participants' civic education consisted of 274 males, 789 female, 296 dalits, 569 janajatis, 122 Brahmins, 74 chhetries, and 2 Madeshi. Whereas among 991 participants the community declaration consisted of 1 third gender, 243 males, 747 female, 281 dalits, 512 janajatis, 120 Brahmins, 77 chhetries, and 1 Madeshi. The education level of participants was varied, some graduated and some were non- graduated and many of them were illiterate. In totality there were 2054 participants which consisted of 1 third gender, 517 males, 1536 female, 577 dalits, 1081 janajatis, 242 Brahmins, 151 chhetries, and 3 Madeshi.

5) Proceedings

The program was conducted in a participatory manner. The workshops were conducted using the Constitution Assembly Calendar, Constitution Assembly hand books, news cuttings and group work and discussion. However, most of the programs were conducted by lecture methods.

6. General Description

This project was divided into 6 stages. A coordination meeting with the key stakeholders of Bhaktapur district was held to identify the areas where the program was needed. Prior to the workshop at the local level, the selected facilitators attended three days training (in Chundevi, Bhaktapur) on the Training of Trainers program. After the TOT program the facilitators' ran the first workshop for civic education and second workshop at community declaration in 20 different local communities of Bhaktapur district. All together there were 2054 participants attended where 517(25.17%) were males 1536(74.78%) were female and 1 (0.049%) third gender. On average there were 52 participants in each workshop.

After the compilation of the community declarations district declaration was finalized in a district reform agenda meeting. The finalized district declaration was handed to the constituent of Bhaktapur district in the district declaration handover meeting.

Although the main cities are occupied by Newars there are other castes scattered all around. Among the participants there were 28.09% Dalit, 52.63% Janajati; 11.78% Brahmin; 7.35% Chhetri; and 0.15% madeshi. The whole program focused on marginalized and minority women groups.

The objective of the project was to raise awareness amongst the marginalized community and collect their suggestion and their concerns for the new constitution. Facilitators conducted the workshop and highlighted about constitution and its importance, constitution assembly its formation and present structure, constitution drafting and passing procedure, highlight of major topic of constitution; nation's restructure, inclusive loktantra, Fundamental rights, role and responsibilities of constitutional agencies, Marginalized community and their rights and issues, limitations of constitution, role and responsibilities of citizen in the constitution making process in their first meeting and collected the the suggestion and their concerns for the new constitution in the second meeting at the community level. It was a huge challenge for the facilitators to collect their suggestion and group it in the correct form due to the level of participation being so diverse and the participants being of very low level. The evaluation of the project seemed positive as the participants felt that it is the duty of each and every individual to express their needs and take active participation in the constitution making process so as to ensure that the public plays the deciding role in deciding the future of Nepal.

7) Achievements

- The Training of Trainers (TOT) program on "Civic Education and Community declaration" was very helpful to get the clear view on the issues related to the Constitution making process and the importance of involvement of the general people. In this program the participants committed to share their learning in their respective allocated VDC's.
- The TOT program provided a common platform to all the participants from diverse social, cultural, linguistic, geographical backgrounds, where they could get a clear vision about the projects concepts and processes.
- The coordination meeting conducted help clear the project goal and the objectives to the common stakeholders of Bhaktapur district. After the orientation, they not only had a positive response but also, helped the facilitator in their overall duties for the Community Declaration Program.
- After the first workshop at the local level the target population were aware and enlightened about the constitution and its importance, constitution assembly its formation and present structure, constitution drafting and passing procedure, highlight of major topic of constitution; nation's restructure, inclusive loktantra, Fundamental rights, role and responsibilities of constitutional agencies,. The project succeeded in orientating people about Marginalized community and their rights and issues, limitations of constitution, role and responsibilities of citizen in the constitution making process.
- The second workshop at the local level provided a common platform to express send the voices of the marginalized community to the constitution.

8) Project Challenges

- As the project was related to Constitution Assembly and Constitution Assembly Election, its scope was very wide and broad. To gather a large number of people especially the women of VDCs' and educating them was very challenging. The project team worked extremely hard to meet the criteria in Bhaktapur districts.
- To gather same people in second workshop who participated in the first workshop at the local level was very challenging.
- Collecting the suggestion was a very tough task for the facilitators, since the local people despite of the orientation about the limitations of the constitution; their concerns were limited to daily life schedule eg. A women in Tathali requested to make necessary arrangements for her husband not to come home late and drunk etc.
- The level of the participants was very mixed. Thus, to address all levels and to meet their expectations was another challenge.

9) Lessons learned

Learning is a continuous process. There were always new things to learn in every small activity and phases of the project. All the team members learned different things. Some of them are as follows:

- Every community member has the capacity to make positive changes if provided with knowledge and skill.
- During the workshop at the local level the project team learned that it is easier to work in cooperation with the local clubs and the groups. Networking with other organizations working for the Constitution Assembly was also essential to avoid duplication.
- As this project targeted to handover the district declaration to the constituent member, we have experienced that taking appointments with them is very hard due to their busy schedule.

जिल्ला घोषणापत्र २०६५ प्रस्तावना

हामी सार्वभौमसत्ता र गणतन्त्रात्मक सत्तासम्पन्न नेपाली जनताले वि.सं. २००४ साल देखि हालसम्म पटक पटक गर्दै आएका ऐतिहासिक संघर्ष र जन-आन्दोलनमार्फत् लोकतन्त्र, गणतन्त्र, शान्ति र अग्रगमनको पक्षमा आफ्नो सहमती व्यक्त गर्दै,

देशमा विद्यमान वर्गीय, जातिय, क्षेत्रिय एव लैङ्गिक समस्याहरुलाई समाधान गर्न राज्यको पुनःसंरचना हुनुपर्ने धारणा व्यक्त गर्दै,

प्रतिस्पर्धात्मक बहुदलीय लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था, नागरिक स्वतन्त्रता, मौलिक अधिकार, मानव अधिकार, मताधिकार, महिला अधिकार, आवधिक निर्वाचन, पूर्ण प्रेश स्वतन्त्र न्यायपालिका तथा कानूनी राज्यको अवधारणालगायत अन्य लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यताहरु प्रति पूर्ण प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दै,

महिला तथा बालबालिकाका हक, अधिकार तथा चेलिबेटी बेचबिखनसम्बन्धी विभिन्न सवालहरुमा विगत १६ वर्षदेखि कार्य गर्दै आएको, विगत ७ वर्षअघिदेखि भक्तपुर जिल्लाको चुनदेवीमा शाखा कार्यालय खोली एच.आई.भी/एड्स तथा यौन रोग सम्बन्धी व्यवहार परिवर्तन कार्यक्रम संचालन गर्दै आएको, सन् २००६, अक्टोबर महिनादेखि काठमाडौं, ललितपुर र भक्तपुर जिल्लाका विभिन्न गा.वि.स.हरुमा एचआईभी एड्स तथा यौन रोग रोकथामका निम्ति “आशा परियोजना” कार्यक्रम संचालन गर्दै आएको, सोही जिल्लाहरुमा एचआईभी एड्स तथा यौन रोग सम्बन्धि रोकथाम कार्यक्रम र भक्तपुर जिल्लामा एकिकृत स्वास्थ्य सेवा अर्न्तगत निःशुल्क एच.आई.भी, एड्स तथा यौनरोग सम्बन्धी परामर्श तथा परिक्षण संचालन गर्दै आएको एवं भक्तपुर जिल्लाका विभिन्न गा.वि.स.हरुमा बालबालिकाहरुको यौन शोषण, बेचबिखन तथा बालश्रम घटाउन “शिक्षाद्वारा बाल यौनशोषण, बेचबिखन तथा बाल श्रम न्युनीकरण कार्यक्रम” संचालन गर्दै आएको यस कम्युनिटी एक्सन सेन्टर-नेपाल (सिएसी-नेपाल) ले नयाँ संविधान निर्माणमा नागरिकहरुको सक्रिय सहभागिताको अपरिहार्यतालाई मनन गर्दै,

नागरिक कर्तव्यलाई संवेदनशील भएर निर्वाह गर्ने सिलसिलामा संविधानसभा नागरिक ऐक्यवद्धताअर्न्तगत यस संस्थाको आयोजनामा कार्यक्रमको पहिलो चरणअनुरूप भक्तपुर जिल्लाका विभिन्न ४० स्थानहरुका नागरिकहरुलाई वि.सं. २०६४ साल जेष्ठ महिनामा “संविधान सभा नागरिक सचेतना कार्यक्रम”, संविधानसभा निर्वाचनको मिति निर्धारित भएपश्चात् वि.सं. २०६४ साल चैत्र महिनामा “मतदान शिक्षा” र वि.सं. २०६५ साल पुष महिनामा यो कार्यक्रमको दोस्रो चरणअर्न्तगत सामुदायिक घोषणा पत्र बनाउने कार्यक्रम सम्पन्न गर्दै,

अब बन्ने संविधानमा भक्तपुरवासी त्यसमा पनि सीमान्तकृत वर्गको उत्थान एवं नागरिक हक अधिकारहरुको सुनिश्चिताको लागि संविधान निर्माणको प्रक्रियामा नागरिकहरुको सुझावहरु पेश गरी सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले सीमान्तकृत समुदायबाट प्राप्त सुझाव एवं सवालहरुका आधारमा यो घोषणापत्र तयार गरी संविधानसभाका माननीय सभासदज्यूसमक्ष पेश गरेका छौं ।

संविधानसभाद्वारा संविधान निर्माण प्रक्रिया
नागरिक सहभागिता अभियान
सामुदायिक घोषणापत्र
भक्तपुर

सीमान्तकृत वर्गका भावि संविधानका लागि एजेण्डा

१ मौलिक हक/ स्वतन्त्रता/ निर्देशक सिद्धान्त

- स्वतन्त्रताको हक, सामाजिक बहिष्कार विरुद्धको हक, प्रसारण तथा छापाखाना सम्बन्धी हक, रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी हक, सामाजिक न्यायको हक, सम्पतिको हक, समानताको हक, वातावरण तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी हक, महिला न्याय सम्बन्धी हक, निवारक नजरबन्द विरुद्धको हक, यातना विरुद्धको हक, सुचनाको हक, गोपनीयताको हक, शोषण विरुद्धको हक, संवैधानिक उपचारको हक, देश निकाला विरुद्धको हक,
- राजनैतिक दल वा संघ-संस्था खोल्ने हक, देशको कुनै पनि भू-भागमा आवत जावत वा वसोबास गर्न पाउने हक, रोजगारीको उद्योग र व्यापार गर्ने स्वतन्त्रता
- लैंगिक विभेदको अन्त्य गर्नुपर्ने,
- विचार अभिव्यक्तिको र शान्तिपूर्ण भेलाको स्वतन्त्रताको हक,
- सहभागितामा प्रतिनिधित्व,
- छुवाछुत र जातिय भेदभाव विरुद्धको हक साथै भेदभावलाई व्यवहारिक रूपमा अन्त्य गर्नु पर्ने,
- धर्म भाषा, भेष भुषा, जातिय संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्धन र मानव अधिकारको प्रत्याभूति,
- नेपालका सम्पूर्ण जनतालाई समान अधिकार
- प्रौढ शिक्षा संचालन गर्नुपर्ने (ग्रामिण विकासको लागि),
- मानव अधिकार र सुरक्षाको प्रत्याभूति,
- पैतृक सम्पत्तीमा महिलाको समान अधिकार,
- वैज्ञानिक प्रविधिक र व्यवसायिक अनिवार्य शिक्षा,
- आमाको नाम बाट नागरिकता, नागरिकताको समान अवसर सुनिश्चित हुनुपर्ने यौनिकता अनुसारको नागरिकताका व्यवस्था,
- सहज र व्यवस्थित वैदेशिक रोजगारी,
- समान काम समान ज्यालाको व्यवस्था,
- नेपाल भाषालाई संवैधानिक मान्यता दिनुपर्ने,
- बेरोजगारी भत्ताको व्यवस्था,
- सस्तो सुलभ र बिना धितो ऋणको अधिकार
- विधवा तथा एकल महिला लाई भत्ताको व्यवस्था,
- समलिङ्गी विवाहले मान्यता पाउने व्यवस्था,
- हरेक जातजातिको भाषा धर्म संस्कृतिको संरक्षण हुनुपर्दछ,
- सबैलाई अनिवार्य तथा कार्यमूलक शिक्षा,
- मातृ भाषामा प्रथमिक निःशुल्क शिक्षाको अवसर सुनिश्चित हुनुपर्दछ,
- सीमान्तकृत वर्गका लागि प्रथमिक तह देखि माध्यमिक तह सम्म निःशुल्क शिक्षा,
- प्रविधिक उच्च शिक्षामा समानुपातिक कोटाको व्यवस्था,
- धर्म, जातिय, लैङ्गिक तथा सामाजिक भेदभावको सारभूत अन्त्य,
- सामाजिक दुर्व्यवहार, घरेलु हिंसा, जुवातास र लागु पदार्थ सेवनको अन्त्य,

- बालविवाह, अनमेल विवाह, बहुविवाह, जस्ता कुप्रथाको सारभूत अन्त्य,
- दाइजो प्रथा, वोक्सी आरोप, धामिभाँक्री जस्ता अन्धविश्वासको सारभूत अन्त्य,
- महिलाको प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार,
- महिला विरुद्ध हुने विभिन्न अन्यायपूर्ण कुसंस्कारको अन्त्य गरी सबै प्रकारको महिला साक्षरता अभियान र योग्यताक्रम अनुसार रोजगारीको व्यवस्था हुनुपर्ने,
- सामाजिक सुरक्षा कार्यविधि ऐन २०६३मा उल्लेखित भएको असहाय विधवाहरुलाई दिने सुविधा भत्तामा जुन उमेरको हद खारेज गरी कुनै पनि उमेरकाले उक्त सुविधा प्राप्त गर्न पाउनु पर्ने,
- अपाङ्गता भएका महिलाहरुको प्रजनन स्वास्थ्य ग्यारेन्टि गरिनुपर्ने,
- महिलामाथि हुने हिंसा एवं जघन्य अपराध जस्तै, चेलिवेटी बेचबिखन, वलात्कार को सजाय फाँसको हुनुपर्ने,
- बहुविवाह नियन्त्रण गर्न कडा सजायको व्यवस्था हुनुपर्ने, (५ वर्ष कैद र ५,००,०००/- जरिवाना),
- ज्येष्ठ नागरिकको संरक्षण सुरक्षा सम्मान गर्नु पर्ने,
- अन्धा, अपाङ्ग तथा अशक्त/ असहायहरुका लागि सुरक्षाको उचित व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- कृषिजन्य सामाग्रीहरु सुपथमूल्यमा पाउने व्यवस्था साथै कृषि प्रणालीका लागि सिंचाइको व्यवस्था
- गरीबीको रेखामुनी रहेका जनतलाई विशेष प्रथमिकता,
- वृद्धहरुले सम्मान पूर्वक बाँच्न पाउनु पर्ने साथै वृद्धभत्ता व्यवहारीक हुनु पर्ने,
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुका निमित्त यातायातको छुटको व्यवस्था पहुँच हुनुपर्ने
- नातावाद र कृपावादको अन्त्य हुनुपर्दछ
- दलितको नाममा आएको विभिन्न अवसरहरु दिनुपर्ने र आफ्नो क्षमता र योग्यताको प्रयोगबाट बन्चित गर्नुहुने
- हिनताबोध हुने गरि गरिने अपहेलित बोलि व्यवहार अन्त्य हुनुपर्ने
- धर्म निरिपेक्ष्य राज्यको निर्माण हुनुपर्ने
- आर्थिक, सामाजिक तथा राजनैतिक कार्यमा महिला सहभागिता हुनुपर्ने
- धर्म, जात, जाति, लिङ्ग भनेर सम्बोधन गरिने हरेक ठाउँमा समलिङ्गी तथा तेस्रो लिङ्गी पनि भनेर सम्बोधन गर्नुपर्ने

२ निर्वाचन पद्धति र जनउत्तादायी सरकार

- मिश्रित निर्वाचन पद्धति, समावेशी र समानुपातिक सहभागिता,
- जनप्रतिनिधिको सरकार जनउत्तरदायी नभए बरखास्त गर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने,
- राज्यको सबै तह तथा निकायमा सीमान्तकृत वर्गको समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सुनिश्चितता,
- सीमान्तकृत वर्गलाई आरक्षणको व्यवस्था
- महिलाहरुलाई हरेक तह र निकायमा ५० प्रतिशत सहभागिता,
- विधुत खानेपानी नियमित बितरण हुनु पर्ने,
- पिछडिएको क्षेत्रको समानुपातिक विकास निर्माण सम्बन्धी विशेष कार्यक्रम,
- नेपालका सम्पूर्ण तामाङ्ग समुदायको सम्पूर्ण क्षेत्रमा पहुँच
- जनमत संग्रहबाट भविष्यमा जनताले चाहे अनुरूपको निर्वाचन पद्धति परिवर्तन गर्न सकिने व्यवस्था,
- मतदान द्वारा योग्यताको कमले निष्पक्ष रुपमा समावेशी तवरले सहभागी बनाएर लानुपर्ने,
- देश निर्माण र विकासको लागि आर्थिक/सामाजिक/राजनैतिक/सांस्कृतिक स्वास्थ्य र शिक्षाको पनि समान रुपमा समानुपातिक ढँगले विकास हुनुपर्ने साथै तालिमको पनि व्यवस्था हुनुपर्ने,

- देश र विकासका योजनाहरु तर्जुमा गर्दा सम्पूर्ण नागरिकले बुझ्ने पारदर्शिता हुनु पर्ने,
- जनताले चाहेअनुसार शासकहरु छान्ने पद्धती हुनुपर्दछ,
- बाटा र कृषिको विकासका लागि विशेष महत्व दिने
- राजनैतिक दल भित्र पनि समावेशी र समानुपातिक सहभागिता हुनु पर्ने,
- दलितको भावना मात्र किताबमा लिखित नभएर कार्यान्वयन हुनु पर्ने,
- समाजका हरेक सार्वजनिक स्थलमा पनि दलितको स्थान हुनुपर्छ
- राज्य संयन्त्रका हरेक तह र तत्काहरुमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको प्रतिनिधित्वलाई सुनिश्चित गरी विशेष क्षेत्रहरुमा विशेष आरक्षणको व्यवस्था

३ राज्यका विभिन्न अंग र संवैधानिक निकायहरु

- शक्तिको बाँडफाँड पृथक्करण नियन्त्रण र सन्तुलन,
- एकले अर्काको कार्यमा अनावश्यक हस्तक्षेप नगर्ने संवैधानिक व्यवस्था,
- राजनितिक हस्तक्षेप बिनाको भ्रष्टाचार मुक्त स्वतन्त्र र सक्षम न्याय पालिका, न्याय निष्पक्षता
- दण्ड हिनताको अन्त्य हुनुपर्ने र अपराध अनुसारको दफा सजाए हुनुपर्ने,
- कानूनी शासनको मान्यतालाई संवैधानिक व्यवस्था,
- निर्वाचन आयोग, महिला आयोग, लोकसोवा आयोग, दलित आयोग, महालेखा परिक्षक आयोग, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, अख्तियार दुरुपयोग तथा अनुसन्धान आयोग, राष्ट्रिय दलित तथा जनजाति आयोग लाई संवैधानिक निकायको रूपमा व्यवस्था गरीनुपर्दछ,
- संविधानमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको अधिकारलाई सुनिश्चित गर्नका निम्ति अपाङ्ग आयोग र अपाङ्ग मन्त्रालयको समेत व्यवस्था गर्नुपर्ने
- न्यायोचित कार्यप्रणालीको व्यवस्थामा जोड दिनुपर्ने
- कानूनको रूप एकरूपता हुनुपर्ने (शोश फोर्स नभइ)

४ राज्यको पुनःसंरचना र संघीय शासन व्यवस्था

- भौगोलिक आधारमा राज्यको पुनःसंरचना र संघीय शासन व्यवस्था,
- समावेशी र समानुपातिक लोकतान्त्रीक शासन पद्धती
- स्रोतको र साधनको न्यायोचित समानुपातिक वितरण प्रकृतिक स्रोतको र सम्पदाको प्रयोग सँगै संक्षण र पुनः निर्माण,
- केन्द्र र राज्य (प्रान्तिय) गरी २ किसिमका सरकार हुनु पर्ने, स्थानिय वा क्षेत्रिय सरकारका विषयहरुको जिम्मा राज्य सरकारको र सम्पूर्ण देशमा लागु हुने विषयको जिम्मा केन्द्र सरकारको हुनुपर्ने,
- केन्द्रिय सरकार र प्रान्तिय सरकारका छुट्टाछुट्टै व्यवस्थापिका, न्यायपालिका र कार्यपालिकाको व्यवस्था
- स्थानिय निकाय अधिकार र शक्ति सम्पन्न हुनुपर्ने,
- कृषि क्षेत्रमा विशेष गरी जस्को जोत उसको पोत निति लागु गर्नु पर्ने
- राज्यको पुनः संरचनामा संघिय गणतन्त्रको नाममा जातिय विभाजन नभई सकारात्मक रूपमा समान रूपमा नेपालको सम्पूर्ण क्षेत्रको समानुपातिक विकास गर्नुपर्ने,
- संघिय शासनमा कानून व्यवहारिक गर्न जोड दिनुपर्ने,
- स्थानिय स्वायत्त शासन व्यवस्था हुनुपर्ने,

५ अन्य

- बेपत्ता नागरिकको सार्वजनिककरण,
- द्वन्द्व पिडितहरुको र विस्थातितहरुको पुनःस्थापना र उचित क्षतिपूर्तिको व्यवस्था हुनुपर्ने,
- राज्यको सिमा सुरक्षा
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको सिप र दक्षता अभिवृद्धि गर्नका निम्ति पाँच विकास क्षेत्रमा १-१ वटा तालिम केन्द्रको स्थापना गरि उक्त तालिम केन्द्रबाट उत्पादित सामानलाई नेपाल सरकारले नै खरिद गरि बजार वयवस्थापन गरिदिनु पर्ने
- शैक्षिक पाठ्यक्रममा समलिङ्गी तथा तेस्रोलिङ्गी सम्बन्धी विषयलाई अध्यन तथा अध्यापन गराइने व्यवस्था,

Compiled by: Bivek Joshi
CAC-Nepal
April 2009

Clippings of the program.

District declaration handover meeting

